

تکنیک های کلاسداری معلمان و راههای عملی اداره کلاس درس

سهراب علی نژاد^۱

آسیه هاشمی فارسی^۲

سعید بهرامی^۳

سارا چشمگان زاده^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۸ تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۰۳/۲۴

چکیده

هدف از نگارش مقاله حاضر، بررسی تکنیک های کلاسداری معلمان و راههای عملی اداره کلاس درس می باشد. مدیریت کلاس درس چون سایر مدیریت ها مستلزم کارکردهایی چون طراحی و سازماندهی، هماهنگی و رهبری، کنترل و نظارت و ارزشیابی است که بدلیل در هم تنیدگی، این کارکردها از یکدیگر تفکیک پذیر نیستند. امروزه، از مهم ترین چالش های یک معلم در کلاس، ارتباط مؤثر و صحیح با فراگیران است از طرف دیگر ارتباط معنا دار، کلید اجرای موفقیت آمیز بسیاری از شیوه های مدیریت در کلاس می باشد. ارتباط عامل اصلی یادگیری است که شاخص های متعددی را در بر می گیرد. اهمیت ارتباط در کلاس درس آنقدر زیاد است که بعضی از صاحب نظران معتقدند ارتباط و اداره و کنترل یک کلاس درس لازم و ملزوم یکدیگرند. در برقراری ارتباط با دانش آموزان در کلاس، معلم با موانع و عوامل زیادی روبروست؛ که آگاهی و تسلط معلم بر این موارد و مهارت های ارتباطی در جهت تحقق اهداف آموزشی امری اجتناب ناپذیر است. کلاس درس محیط اجتماعی است و تلفیقی از ضرورت های مدیریت معلم در کلاس و ضرورت های مدیریت گروه و یادگیری برای رشد می باشد. معلمان بدلیل الزامات و تعهدات باید بتوانند انتظارات والدین و جامعه را با موفقیت بر آورده سازند. بر اساس موضوع اصلی مدیریت کارآمد گروهی از دانش آموزان تحت مسئولیت آنها در کلاس است از این رو از معلم انتظار می رود از برنامه آموزشی تبعیت کند، دانش آموزان را در فواصل روزانه راهنمایی کند، موضوعات مشخصی را در زمان های ویژه تدریس نماید، دانش آموزان را در قالب گروه های کوچک بعنوان کانون یادگیری هدایت کند. هر چند این ضرورت ها وظایف کوچک تر دیگری را در بر می گیرد. مقاله حاضر بر آن است تا به مفهوم مدیریت کلاس درس، تکنیکها و روش کلاسداری معلمان، اهمیت و ابعاد گوناگون آن بپردازد. ابتدا مفهوم مدیریت کلاس درس موردبررسی قرار گرفته، سپس به اهداف، اصول و مهارت های مدیریت کلاس درس اشاره می گردد. در ادامه ضرورت انضباط و مدیریت کلاس درس و روشهای آن موردبررسی قرار می گیرد. سپس تکنیکهای موفق مدیریت کلاس بحث و تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر مدیریت کلاس درس اعم از رفتارهای معلم و فنون تدریس بیان شده و راهبردهای موفق مدیریت کلاس ذکر گردیده است و رهنمودهایی به منظور اداره صحیح و اصولی کلاس درس و بهبود کیفیت آموزش در مدارس و مراکز آموزشی ارائه می گردد.

واژگان کلیدی

تکنیک های مدیریت کلاس، روش کلاسداری، روش های مدیریت کلاس، محیط های یادگیری، راهبردها.

۱. دبیرمدارس، آموزش و پرورش ناحیه ۴ شیراز، فارس، ایران.

۲. آموزگارمدارس، آموزش و پرورش منطقه گله دار، فارس، ایران.

۳. دبیرمدارس، آموزش و پرورش گله دار، فارس، ایران.

۴. دبیرمدارس، آموزش و پرورش مهر، فارس، ایران.

مقدمه

مدیریت^۱ یعنی هنر انجام دادن کارها به وسیله ی دیگران (فالت) در این تعریف، رفتار آمرانه ی معلم و همچنین خود محوری وی مورد انتقاد قرار می گیرد. با توجه به این تعریف، معلم بایستی یک راهنمای خوب باشد، ولی کارها توسط خود دانش آموز انجام شود؛ و آنها در امر یادگیری فعال باشند. بدیهی است که هر چه مشارکت دانش آموزان در فعالیتهای کلاسی و در امر یادگیری بیشتر باشد، رشد مهارت های گوناگون در آنان بیشتر می شود و متکی به خود می گردند و اعتماد بنفس در آنان رشد می کند. باید در نظر داشت که این تعریف در کلاس هایی که فراگیران دوران کودکی را طی می کنند، دارای کاربرد زیادی نیست در مقطع ابتدایی، پیش از آنکه معلم به کودکان آموزش دهد، بایستی عمدتاً خود، برنامه ریز بوده و اهداف آموزشی را دنبال کند، زیرا با توجه به ویژگی های خاص کودکان اولامتکی به دیگران بوده و ثانیاً کم تجربه می باشند، این وظیفه به معلم برمی گردد، در حالی که آموزش بزرگسالان به دلیل اینکه آنان در امر برنامه ریزی های درسی و کلاسی، از اهمیت زیادی برخوردار می گردد. با توجه به موارد فوق در آموزش دوره های بالاتر، لازم است فراگیران، خود در امر یادگیری مشارکت داشته باشند. در تعریف دیگر مدیریت کار کردن با افراد به وسیله اعضای گروه هابرای تحقق اهداف سازمانی بیان شده است (پرداختچی، ۱۳۷۲).

در این تعریف، اهمیت مشارکت معلم به عنوان رهبر و راهنمای دانش آموزان، بیشتر ملحوظ است، بدین معنی که پس از اینکه اهداف مشخص شد معلم و دانش آموزان بایستی با برنامه ریزی صحیح راه رسیدن به آن را دنبال کنند.

سازماندهی و مدیریت کلاس درس

مدیریت کلاس درس عبارت از رهبری کردن امور کلاس درس از طریق: تنظیم برنامه درسی، سازماندهی مراحل کار و منابع، سازماندهی محیط به منظور بالا بردن کار نظارت بر پیشرفت دانش آموزان و پیش بینی مسائل بالقوه است. تعریف دیگری از سازماندهی و مدیریت کلاس وجود دارد که میتوان از آنها در رهبری کلاس درس، با تکیه بر بعد انسانی آن چنین تعریف کرد:

مدیریت کلاسی عبارت است، از هنر به کار بردن دانش تخصصی و بهره گیری از مهارت های کلاس داری در هدایت دانش آموزان به سوی اهداف مورد نیاز و جامعه.

مهم ترین دغدغه ی معلمان مبتدی، از اداره ی کلاس و یا به تعبیری مدیریت اداره ی کلاس درس ناشی می شود. برقراری نظم و کنترل کلاس و تدریس موفق، مجموعه نگرانی های این گونه معلمان است؛ بنابراین آگاهی از مفهوم مدیریت کلاس و راهبردهای آن، راهی برای رفع این نگرانی هاست.

در تعریف مدیریت کلاس درس گفته شده است: «مدیریت کلاس درس ایجاد شرایط لازم برای تحقق یادگیری است.» بر این اساس می توان استنتاج کرد، مهارت های مدیریت کلاس درس، سنگ بنای کل موفقیت در تدریس است. این امر به ویژه در کلاس های درس مدرسه های ایران که مملو از دانش آموزانی است که گاهی شمار آنان بالاتر از حد استاندارد است، از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

اهداف مدیریت کلاس

هدف های عمده ی مدیریت کلاس شامل موارد زیر است:

الف) برنامه ریزی درسی بر پایه ی آمیزه ای از تنوع و هدف

ب) ارائه ی دستورالعمل های شفاف به دانش آموزان در مورد فعالیت های درسی

¹ - Management

- ج) هدایت و نظارت بر یادگیری و فعالیت های دانش آموزان
 د) به کارگیری ابزارهای آموزشی و منابع یادگیری و تدریس
 ه) حرکت منطقی از یک مرحله ی تدریس به مرحله ی دیگر
 و) زمان بندی فعالیت های کلاس و ایجاد توازن در آن ها
 ز) شروع و خاتمه ی هدفمند درس

معلمان با بررسی هدف ها و مؤلفه های مدیریت کلاس درس، تأمل در مورد کلاس های خود، بازدید از کلاس های دیگر همکاران و گفت و گو با کارشناسان، نگرشی همه جانبه در مورد مدیریت کلاس پیدا می کنند.

اصول مدیریت کلاس^۱

از مهم ترین اصول کلاس داری، کارآیی و جامع الاطراف بودن معلم است. معلم کارآ معلمي است که بر مطالب درسی تسلط دارد، کارها و اعمال او سازمان یافته و منظم و دارای اعتماد به نفس است، به دانش آموزان نیز اعتماد می کند و شکیباست.

به تعبیری دیگر، نخستین پیش درآمد برای اعمال مدیریت بر کلاس و ایجاد شرایط بهینه برای یادگیری این است که معلم فردی کارآ باشد تا از مهارت های مدیریت کلاس درس بهره گیرد.
 جامع الاطراف بودن معلم، دومین پیش درآمد برای اعمال مدیریت بر کلاس است.
 معلمان سه گونه اند:

۱. توضیح دهنده

۲. مشارکت دهنده

۳. توانمندساز

معلم توضیح دهنده بر موضوع درس تسلط دارد، اما آگاهی او از روش تدریس اندک است. تدریس او بر محور سخن رانی و توضیح استوار است و برخی دانش آموزان با او همراه هستند. معلم مشارکت دهنده بر موضوع درس تسلط دارد و افزون بر آن، با روش تدریس نیز آشناست. چنین معلمی می کوشد تا از فعالیت های جالب بهره گیرد، دانش آموزان را در کارها مشارکت دهد و در عین حال مدیریت صحیحی را در کلاس اعمال کند.

معلم توانمندساز در مرحله ی عالی حرفه ای قرار دارد. او نه فقط موضوع درس و روش تدریس را به خوبی می شناسد، بلکه به تفکرات و احساسات دانش آموزان نیز توجه دارد. چنین معلمی اعتماد به نفس بالایی دارد، به حدی که دانش آموزان را در مدیریت کلاس درس سهیم می کند یا این که کلاس درس را یکسره به آنان می سپارد و خود راهنما می شود، با گفت و گو و مشورت با دانش آموزان تصمیم می گیرد تا در آنان توان یادگیری را عملی سازد (بابالویان و همکاران، ۱۳۹۴).

روش های مدیریت کلاس^۲

انتخاب روش صحیح مدیریت کلاس درس و سازمان دهی آن، از علائم موفقیت معلم به شمار می آید. انتخاب هرگونه شیوه ی مدیریتی، به سبک تدریس و هدف های معلم بستگی دارد. معلمان با به کارگیری روش مدیریت مناسب کلاس

¹ - Principles of Classroom Management

² - Classroom management methods

درس خود می توانند، در پرورش مهارت های اجتماعی، خلاقیت ها و توانایی های دانش آموزان نقش مهمی داشته باشند و مشکلات انضباطی کمتری در کلاس خود مشاهده کنند.

اداره کردن چنین محیطی، نیازمند تصمیمات آنی و اقدامات سریع و مداوم است و به مهارت های خاص مدیریتی و گاهی تلفیق از چند روش مدیریتی نیاز دارد. در این جا سه روش مدیریت کلاس درس ارائه می شود.

۱. روش رفتارگرایانه: رویکرد رفتارگرایانه به این نکته تأکید دارد که معلم باید تصمیمی اتخاذ کند تا در کلاس درس او مشکلی به وجود نیاید. از آغاز سال تحصیلی، معلم موظف است قوانین و مقررات کلاس درس را وضع کند. دانش آموزان نیز موظف اند آن قوانین را اجرا کنند. فرایند تقویت از طریق پاداش دادن به رفتارهای مطلوب و پس گرفتن امتیاز در صورت بروز رفتارهای غیرمطلوب، در این روش مؤثر است. اقتدار معلم در این روش کاملاً محفوظ است و معلم در وضع و حفظ مقررات کلاس، از این اقتدار بهره می جوید.

۲. روش تعامل گرایانه: در این روش، مشکلات کلاس پیامد طبیعی حضور دانش آموزان تلقی می شود، غیرمنتظره به نظر نمی رسد و مانند فعالیت های حل مسئله در کلاس، مورد توجه قرار می گیرد و حل و فصل می شود.

۳. روش غیرمداخله جویانه: این روش حد وسط دو روش رفتارگرایانه و تعامل گرایانه است. مداخله ی معلم در حل مشکلات کلاس بسیار اندک است. هدف اصلی در این روش، ارتقای رشد فردی دانش آموزان و آزادی آنان است. معلمان در این روش با دانش آموزان خود رابطه ی مشاوره ای دارند و معلم در فعالیت های کلاس نقشی حمایتی از دانش آموز دارد. این روش حداقل اقتدار را برای معلم در نظر می گیرد و به جای آن، بیش تر به تقویت روابط میان معلم و دانش آموز تأکید دارد.

به طور کلی نمی توان گفت کدام روش کارآمدتر یا فاقد کارایی است. روشی برای معلم کارآمد است که بهترین نتیجه را در کلاس درس او داشته باشد؛ بنابراین معلم باید روش های متعدد را در کلاس خود بیازماید و کارآمدترین را انتخاب کند. البته به صراحت می توان گفت، شمار معلمانی که از نظر سبک یکی از روش های مدیریت رفتارگرایانه یا تعامل گرایانه یا غیرمداخله جو را اعمال می کنند، اندک است. اکثر معلمان بدون این که از روش مدیریت کلاس درس خود آگاه باشند، ترکیبی از سه نوع مدیریت را مورد استفاده قرار می دهند. این معلمان روش مدیریت صحیح و علمی و استاندارد را در هر لحظه از زمان تدریس خود به کار می گیرند و کلاس درس آن ها همیشه فعال و زنده و پر از نشاط و انگیزه ی یادگیری است.

اهمیت و ضرورت مدیریت و انضباط کلاس

بدون شک به منظور تدریس و نیل به اهداف آموزش و پرورش، وجود شرایطی لازم می باشد، از جمله این شرایط می توان به نظم حاکم بر کلاس به عنوان فاکتوری مهم اشاره نمود، زیرا کلاسی که در آن اولین گام یادگیری (یعنی نظم و انضباط و مشارکت در فعالیت و جلب توجه فعال شاگردان) اعمال نگردد، به یقین نتایج مطلوبی نخواهد داشت. روش های کلاس داری و نظم کلاس در ایجاد انگیزه برای یادگیری دانش آموزان بسیار مؤثر می باشد (جوینس، ۱۳۷۶).

اهداف می توانند به وسیله روش ها تحت تاثیر قرار گیرند؛ بنابراین اعمال روش های درست تدریس و سبک های مناسب مدیریت با توجه به شرایط کلاس، امکانات آموزشگاه، توانایی معلم و نوع کتاب و محتوای درسی، متفاوت می باشد.

عوامل مؤثر بر مدیریت کلاس را در سه قسمت به شرح زیر طبقه بندی می نمایم.

الف: ویژگی های شخصیت معلم؛

ب: روش های تدریس معلم؛

ج: استفاده از فنون تدریس.

الف) ویژگی های شخصیتی معلم

بدون شک شخصیت و یا ویژگی های شخصیتی معلم، یکی از عوامل بسیار مهم در نظم دهی کلاس می باشد. معلمی که ظاهر آن آراسته می باشد، مثبت نگر و خوش اخلاق است به توانایی های ذهنی، جسمی، عاطفی و تفاوت های فردی شاگردان آگاهی دارد، شرایط فیزیکی کلاس را از قبل آماده می سازد، مهارت ارزشیابی و پرسش کردن را میداند، دانش آموزان را دوست دارد و به کارش علاقه نشان میدهد، با ایمان، راستگو، صادق و خوش بیان می باشد و در کارش مسلط است و با معلمی که این ویژگیها را ندارد، مسلماً بسیار متفاوت است بنابر این معلمین باید این صفت را در خود آشکار نمایند و در تمهیدات اشتغال به حرفه ی مقدس معلمی، این ویژگی ها را در خود متبلور سازند.

ب) روش های تدریس

بسیارند دانشجو معلمینی که در کلاسهای دانشگاه یا مراکز تربیت معلم، دائم این جمله را بیان می دارند که " این روش تدریس را نمیتوان در کلاس ها به کار برد " دلیل گفتن این جمله اعتراضی این است که دانشجویان معلمی، هنوز آگاهی ندارند که هر روش تدریس کارآیی خاص خود دارد و از یک روش تدریس نمی توان برای آموزش همه دروس و یا در همه کلاس ها استفاده نمود. همچنین بعضی اذعان می دارند که اجرای بعضی از روش های تدریس، باعث شلوغی و بی نظمی کلاس می گردد.

در توضیح این مطالب شایان ذکر است که یک معلم باید با توجه به شرایط کلاسی - امکانات و تجهیزات - توانایی های خود و شاگردان و محتوای کتب درسی یک روش مناسب انتخاب نماید و در صورتی که روش تدریس معلم مناسب نباشد باعث سردر گمی شاگردان، شلوغی کلاس و اتلاف وقت خواهد شد. بنابر این لازم است که یک معلم نسبت به الگوها، روش ها و راهبردهای فنون تدریس، آگاهی های لازم را داشته باشد تا به موقع و در جای مناسب از هر کدام از روش ها و فنون، با موقعیت بهره مند گردد.

یکی از دلایل عدم استفاده از روش های فعال تدریس توسط معلمان محتوای کتب درسی می باشد. تحلیل محتوای کتب درسی دوره ی دبیرستان نشان می دهد که تنها ۳۷ درصد معیار های روش های تدریس فعال و کتب درسی این دوره اعمال گردیده است. (پیریایی، ۱۳۸۳) بنابر این ضرورت دارد که یک معلم در طراحی آموزشی تدابیری بیاندیشد تا شاگردان را با مفاهیمی که ارائه گردید آشنا نموده؛ و امکان بر هم زدن نظم کلاس را از دانش آموزان خاطی سلب نماید، همچنین ضروری است که محتوای کتب درسی با توجه به چگونگی آموزش و اعمال روش های تدریس فعال باز نگری گردد.

ج) فنون تدریس

تدریس به مجموعه اعمالی که معلم برای جلب توجه شاگردان به تدریس اثر بخش و کارآمد تر اجرا می نماید، گفته میشود. آشنایی و آگاهی نسبت به فنون تدریس و اعمال آنها در کلاس درس توسط معلم، باعث می شود، وی بدون استفاده از خشونت و تنبیه بدنی، کلاس را مدیریت نموده و نظم را حاکم سازد، از جمله فنون تدریس می توان موارد زیر را بر شمرد:

۱- تدبیر منفی

تدبیر منفی یکی از تکنیک های خانواده درمانی است و معلم به منظور ساکت کردن کلاس و یا جلب توجه دانش آموزان از آن استفاده می نماید بدین صورت که وقتی کلاس شلوغ میشود معلم طنین شادی صدای خود را کم کرده و بغض صدایش را افزایش می دهد و با این روش به کلاس نظم می بخشد.

۲- کم وزیاد کردن تن صدا

به منظور جلب توجه شاگردان و وادار کردن آنها به گوش دادن، معلم باید با صدای یکنواخت صحبت نکند، نوسانات صدای خود را کم و زیاد نماید تا دانش آموزان شنونده فعالی شوند.

۳- حرکت های معلم

بین حرکتهای معلم و توجه شاگردان رابطه مستقیم وجود دارد، (شعبانی، ۱۳۸۲) هر چه حرکات هدفمند معلم و حرکت کردن به آخر کلاس و برگشتن و حرکات پایین کلاس معلم بیشتر باشد، معلم بر کلاس مسلط تر خواهد داشت و شاگردان بیشتر به او توجه خواهند کرد و در نتیجه یادگیری بهتر صورت میگیرد.

۴- تاکید روی بعضی از مفاهیم و کلمات

" نگاه کنید، دقت کنید"، این کلمات خیلی مهمند و تکرار بعضی افعال و کلمات از جمله نکاتی است که به خاطر تاکید معلم، توجه شاگردان را جلب می نماید.

۵- اشارات معلم

بعضی از ایما ها و اشارات معلم، باعث دقت بیشتر شاگردان می شود؛ حرکات دست، چشم، ابرو، دهان، انگشتان و سر، مشتمل بر این حرکات است.

۶- مکث های به موقع و هدفمند

برخی معلمان در حین توضیح دادن و یا سخنرانی با مکث های به موقع حواس شاگردان را به مفاهیم جلب می نمایند و سر و صدای دانش آموزان را کاهش می دهد؛ و کلاس را اداره می نمایند.

۷- تشویق و تمجید دانش آموزان

یکی از فنونی که به عنوان ابزاری موثر در اختیار معلمان می باشد، تشویق و تمجید است؛ البته تمجید عملکرد شاگردان، با ارزش تر از تشویق آنان است، زیرا تشویق شاگردان باعث به وجود آمدن آموزش و پرورش سود گرایانه می گردد. همچنین معلم می تواند با توجه به سن دانش آموزان از تقویت پته ای نیز بهره ببرد. و یا از کارتهای تلاش، امتیاز و کارت جایزه بدین منظور استفاده نماید. استفاده ی فاصله ای و نسبی متناوب از این ابزار، اثر بخشی آن را ارتقا می بخشد.

۸- نگاههای معنی دار

گاهی نگاههای معنی دار معلم به دانش آموزی که به درس توجه ندارد و یا سروصدا می کند، باعث کاهش رفتار نا به جای او می گردد. همچنین با عصبانیت نگاه کردن به دانش آموزانی که برای کلاس مزاحمت ایجاد کرده اند؛ باعث می شود دانش آموز وادار شود به درس های معلم گوش دهد.

۹- ضربه زدن به میز و صندلی

گاهی معلم با ضربه زدن به میز یا تابلوی کلاس، توجه شاگردان به مطالب و مفاهیمی که ارائه می شود جلب می کند.

۱۰- تدوین قانون و مقررات کلاس

تدوین قوانین کلاسی و تشریح آن برای دانش آموزان و آگاهی دادن به آنها باعث ایجاد نگرش می گردد و در نهایت موجب عملکرد مثبت فردی و گروهی می شود. لذا معلمان باید در تدوین مقررات کلاس به خصوص در روزهای اول دقت کافی داشته باشند.

از زمانی که تعلیم و تربیت به وجود آمده است، معلمان به رفتار دانش آموزان توجه داشته اند. حتی سقراط شکایت داشت که دانشجویان او "عاشق تجمُلند"، رفتارهای بدی دارند و به اولیای خود بی احترامی می کنند. این نگرانی فزاینده وجود دارد که رفتارهای نامناسب دانش آموزان امروز، به مراتب بیش تر و شدیدتر از گذشتگان باشد، ولی شواهد اندکی برای اثبات این نظریه وجود دارد. کارشناسان گوناگون نظریات متفاوتی درباره اداره کلاس مطرح کرده اند، ولی بهترین شواهد را باید از مشاهده مستقیم کار معلمان در سازماندهی محیط کلاس به دست آورد. در سال های اخیر، اصطلاح "مدیریت کلاس" عمدتاً به نوعی روش رفتاری برای هدایت رفتار کلاس اشاره داشته است. این هشت اصل در زمینه مدیریت کلاس می توانند مفید باشند:

۱- **امکان فعالیت های یادگیری معنادار را فراهم سازید.** رمز پیشگیری از بروز مشکلات در کلاس، داشتن فعالیت های با معنا و چالشگرانه است. وقتی دانش آموزان به کار خویش علاقه مند باشند، بی نظمی در کلاس کمتر می شود و زمانی که اطلاعات درسی برای دانش آموزان با معنا باشد، یادگیری تقویت می شود. یک عامل مهم برای پیدا کردن فعالیت های با معنا، اطلاعات شما از دانش آموزان، علاقه ها، روش فکری و میزان آمادگی آنان است.

۲- **کلاس را به محیط حمایت کننده تبدیل کنید.** یادگیری و رشد، خود به خود اتفاق نمی افتد و به این منظور لازم است به نیازهای دانش آموزان پاسخ داده شود. کلاس باید محیطی باشد که در آن، به نیازهای زیستی، ایمنی، تعلق و احترام به نفس در حد اعلای ممکن پاسخ داده شود. آشکار است که معلم نمی تواند جایگزین پدر و مادر شود و سرپرستی و عشقی را که کودک نیاز دارد، برای او فراهم کند، ولی مسلماً می تواند امنیت دانش آموز را در کلاس تضمین کند و با تحسین صادقانه او، نقشی تسهیل کننده ایفا کند.

۳- **برای یادگیری موفقیت آمیز، فرصت های لازم را فراهم آورید.** این گفته قدیمی که "موفقیت، موفقیت می آورد" در کلاس درس، کم تر از سایر جاها صادق نیست. همه دانش آموزان باید امکان تجربه موفقیت را در کلاس داشته باشند. این تجربه ممکن است از سهم شدن در کارها تا پیشرفت در درسی خاص تغییر کند. معنای موفقیت تنها پیروزی در رقابت با دیگران نیست. پیشرفت فرد در انجام کارهای خود، منبع مهم کسب موفقیت است. معلمان موفق، فعالیت هایی را برنامه ریزی می کنند که ضمن کارآمد بودن، احتمال موفقیت در آن ها زیاد باشد.

۴- **به دانش آموزان کمک کنید، هدف های مربوط به اصلاح خود را تعریف کنند.** هدف هایی که دانش آموزان انتخاب می کنند، در رفتار موفقیت آمیز آنان تأثیر دارد؛ یعنی احتمال بروز رفتارهای سازنده از دانش آموزانی که هدف های مربوط به اصلاح خود را دنبال می کنند، بسیار بیش تر از آن هایی است که فقط در پی هدف های عملی کلاس هستند.

۵- **درباره نتایج کارها، اطلاعات لازم را در اختیار دانش آموزان بگذارید.** گفتن نتایج کارها توسط معلمان، با موفقیت دانش آموزان رابطه نزدیک دارد. اگر آن ها به بچه ها، کارهای خوبشان و معیارهای خوب انجام دادن کارها را توضیح دهند، یادگیری دانش آموزان استمرار پیدا می کند و امکان بروز رفتارهای بد کاهش می یابد. به علاوه، این کار سبب می شود که آن ها درباره خود در رابطه با کارهایشان داوری کنند و کارهایشان را تحلیل کنند.

۶- دانش آموزان را در تصمیم گیری شرکت دهید. دانش آموزان نیاز دارند که احساس کنند در مورد کارهایی که انجام می دهند، مختارند. اگر مدیریت کلاس ضعیف باشد، آن ها احساس می کنند که در مورد یادگیری خود اختیار ندارند. در این صورت، آن ها آنچه را معلم می خواهد انجام می دهند و انگیزه شان برای ادامه کار کاهش می یابد. معلمان موفق به دانش آموزان خویش اجازه می دهند که نقش مهمی را در تعیین تجربه های یادگیری ایفا کنند. آن ها اغلب به دانش آموزان اجازه می دهند که درباره موضوع، زمان و نحوه یادگیری تصمیم بگیرند. مشارکت دانش آموزان سبب می شود که احساس کنند، بر اوضاع مسلط هستند. در نتیجه، انگیزه آن ها افزایش و امکان بد رفتاری شان کاهش می یابد.

۷- برای روزهای "بد" برنامه ریزی کنید. گاهی موفق ترین معلمان نیز با وجود برنامه ریزی، از تدریس باز می مانند. از جمله رویدادهایی مثل بیماری، مشکلات خانوادگی و... برای آن ها به وجود می آید. در این صورت، با یک پیش برنامه کلی و با معنا برای مواقع اضطراری، می توان دانش آموزان را کاملاً مشغول کرد.

۸- رفتارهای مناسب را تقویت کنید. دانش آموزان نمی توانند در یک زمان، هم مسأله ریاضی حل کنند و هم با یکدیگر صحبت کنند. در این جا حل مسأله، رفتار مناسب و صحبت کردن، رفتار نامناسب است. وقتی رفتار نامناسب به ندرت اتفاق می افتد. این روزها با یکدیگر در تقابل هستند و در یک زمان تنها یکی از آن ها را می توان انجام داد. پس با تقویت رفتار مناسب می توان از بروز رفتار نامناسب جلوگیری کرد. معیار مدیریت موفق در کلاس، پرهیز از مشکلات است، نه صرفاً برخورد با رفتارهای نامناسب.

امروزه با وجود ایجاد تغییرات عمیق در نظام آموزش و پرورش و تغییر در سیاست ها و برنامه ریزی های آموزشی، بعضی از معلمان در رویارویی با مسائل و مشکلات آموزشی فاقد توانایی های لازم و اساسی هستند و از روش های قدیم و مهارت های سنتی و انفرادی برای اداره ی کلاس خود استفاده کنند. همین امر باعث کندی شکل گیری فرایند یاددهی- یادگیری و آسیب پذیری امر آموزش شده است.

تحقیقات بی شمار نشان داده اند، بعضی از مشکلات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان ما حاکی از جذاب نبودن محیط مدرسه و کلاس درس و کشمکش های این گونه دانش آموزان با معلمان و در نتیجه افت تحصیلی آنان بوده است. لذا وجود مدیریت کارآمد معلمان و ایجاد شرایط لازم برای تسهیل در امر یادگیری در کلاس درس که مطابق نیازها و ویژگی های فراگیران باشد، لازمه ی جامعه ی امروزی و راه گشای بسیاری از مشکلات نوجوانان است.

معلم موفق کسی است که کلاس درس را به گونه ای آماده سازد تا پاسخ گوی تمامی چالش ها در طول تدریس باشد. معلم باید توانایی های خود را بشناسد، روش تدریس خود را ارزیابی کند و اگر روش ها قدیمی و کهنه باشند روش پویا و زنده ای را پیش گیرد تا روحیه ی خلاقیت و نوآوری را در نهاد دانش آموزان شکوفا سازد. او باید روش های برخورد با مشکلات درس را بشناسد و راهبردی را اتخاذ کند که فرایند یاددهی- یادگیری را مختل نسازد و مشکلات جزئی کلاس او، به مشکلات کلی و وخیم تبدیل نشود. هم چنین باید رفتاری داشته باشد که دانش آموختگان کلاس درس او، مسائل آموزشی و مشکلات رفتاری خود را در محیطی آرام و سرشار از محبت و غیر تهدیدآمیز حل کنند.

به گفته ی ایرنر، برخی از معلمان در هنر معلمی استعداد بیش تری دارند؛ اگرچه ممکن است ضرورتاً در علم معلمی استعداد خوبی نداشته باشند. این گروه از معلمان می توانند، فضای کلاس را به صورتی ماهرانه برای یادگیری، مساعد و دل انگیز کنند و مسائل و مشکلات انضباطی آن را به حداقل برسانند.

معلمان، علاوه بر کسب مهارت های مربوط به هنر معلمی، یعنی تسلط بر کلاس و داشتن مهارت های آموزشی باید واکنش ها و راهبردهای معین دیگری را نیز برای اداره ی کلاس درس یاد بگیرند.

مطالعات متعدد نشان داده است، معلم کارآمد و فعال معلمی است که می تواند براساس توانایی خود، به هدف های مورد نظر یادگیری و نیز دو مهارت زیر دست یابد:

۱. مدیریت اداره ی کلاس

۲. تدریس کارآ

رفتار معلم در کلاس

یکی از ارکان مهم آموزش و تدریس، ایجاد فضایی سالم و مناسب برای یادگیری و آموختن است. ذهن، روان و رفتار کودکان و نوجوانان نسبت به سال های گذشته دچار تحولات و دگرگونی های بی شماری شده است. دانش آموزان، آموزگاران را ترجیح می دهند که به شخصیت آنها احترام گذارند، به جای تنبیه آنها را تشویق و حمایت کنند، خوب درس بدهند، انگیزه تلاش و پیشرفت را در آنها زنده نگه دارند، ارزش ها و آرمان هایشان را نادیده نگیرند و آنها را در یافتن اهداف صحیح زندگی یاری کنند. رابطه معلم - دانش آموز رابطه یی ظریف و شکننده است تا حدی که شکیبایی و بردباری بیشتر آموزگاران و معلمان را می طلبد. گاهی وضعیتی بر کلاس حاکم می شود که احتیاج به مهارت، تسلط و مدیریت آموزگار بر رفتارها و واکنش های هیجانی - احساسی دانش آموزان دارد. بدخلقی های روزانه، اختلاف ها و تعارض های بین بچه ها، بحران های لحظه یی کلاس و... نیازمند توان بالای تصمیم گیری آموزگار است. تحقیقات نشان می دهد ارتباط مستقیمی بین اعتماد به نفس آموزگار برای ایجاد رابطه یی فعال و پویا با دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی کلاس وجود دارد. آموزگاران که می دانند چه هدفی را دنبال می کنند و با چه شیوه یی قصد دارند برنامه های آموزشی خود را دنبال کنند، با آمادگی بیشتری درس و کلاس خود را اداره می کنند.

تصویر شماره ۱- رفتار معلم در کلاس درس

باید اذعان کرد مشکلات آموزشی به یکباره و ناگهان به وجود نمی آید، بلکه همیشه عوامل گوناگون و متنوعی زمینه ساز آن است. خانواده، دوستان، مدرسه، اجتماع و... تاثیرات عمده یی بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان می گذارد که گاه آنها را از روند آموزش دور می سازد. در دنیای پرمسأله یی که ما زندگی می کنیم، کودکان و نوجوانان نمی توانند مشکلات شخصی شان را (حتی آنهایی را که ارتباطی هم به درس و مدرسه ندارد)، پشت در کلاس جا بگذارند و پس از بازگشت از مدرسه، آنها را با خود به همراه ببرند. برای آنکه بچه ها از مدرسه، کلاس و درس لذت ببرند، استعدادهایشان شکوفا شود و تبدیل به افرادی سرزنده و پویا شوند، باید به تمامی نیازهای عاطفی، عقلانی، جسمانی و

اجتماعی آنان توجه شود. تعامل و ارتباط بین معلم و شاگرد و شاگرد و شاگرد بخش مهمی از فرآیند آموزش و یادگیری است. هرچه آموزگاران به اهمیت این تعامل اجتماعی بیشتر پی ببرند، بهتر می توانند محیطی مساعد برای تدریس خود به وجود آورند. رفتارها و پاسخ های آموزگاران، مربیان و مشاوران مدرسه می تواند جوی از تفاهم و توافق یا خودسری و مشاجره در بین کلاس و دانش آموزان پدید آورد.

• انتقادهای معلم و آموزگار

انتقادهای، بهانه جویی ها و حرف های نیش دار آموزگاران تنها حس تنفر و انزجار را در دانش آموزان ایجاد می کند و موجب کاهش پیشرفت و ضعف عملکرد و راندمان کلاس می شود. اگر دانش آموزی قدری بی نظم، اخلاقلگر و کند است، طعنه و سرزنش آموزگار نمی تواند تغییری در رفتار او به وجود آورد. معمولاً زمانی که بچه ها در فهم درسی مشکل دارند، بدرفتار و سهل انگار می شوند و از ادامه یادگیری سر باز می زنند. آنها از اینکه از آموزگارش کمک بخواهند، می ترسند، زیرا احساس می کنند یا آموزگار آنها را توبیخ می کند یا انگشت نما و مسخره دیگر بچه ها می شوند. این در حالی است که آموزگار می تواند با برقراری روابط صحیح و تذکرات مرتب به دانش آموزان، رفتاری پیشه کند که جو تفاهم و دوستی را در کلاس برقرار سازد. زمانی که احترام و جایگاه واقعی آموزگاران، معلمان و دانش آموزان در کلاس حفظ شود، اعتماد به نفس، خودپنداره و تصویر ذهنی بچه ها از خودشان تقویت می شود.

کودکان دبستانی و گاه نوجوانان دبیرستانی، کمتر به استعدادها و توانایی های درونی شان اطمینان دارند. کمترین جملاتی که هوش و ذکاوت آنها را مورد حمله قرار دهد (به خصوص توسط آموزگاران و معلمان) کافی است که انگیزه تلاش و پیشرفت را در آنها از بین ببرد و احساس بی ارزشی و ناتوانی را در آنها جایگزین سازد. بسیاری از مسائل آموزش و پرورش ریشه در روابط حاکم بر معلم و دانش آموز دارد. برای اصلاح و بهبود بخشیدن این روابط، باید تغییرات عمده یی در این زمینه صورت گیرد.

زمانی که آموزگار از دانش آموز می خواهد کاری انجام دهد، اگر لحن کلامش انتقادی و سرزنش آمیز باشد، نتیجه آن مقاومت و ستیزه جویی کودک (یا نوجوان) خواهد بود؛ اما اگر لحنی سازنده و غیرانتقادی داشته باشد، روحیه همکاری و مشارکت را در بین دانش آموزان تقویت خواهد کرد. خوب است معلمان و آموزگاران نسبت به رفتارهای خود هوشیار و حساس باشند و آگاهانه از برانگیختن پاسخ های دفاعی شاگردان بپرهیزند.

• خشم آموزگار و معلم

زمانی که آموزگاری عصبانی می شود، در فرآیند تدریس او اخلاص به وجود می آید. او باید سعی کند خشمش را به گونه ای ابراز کند که به کسی لطمه یی (چه جسمی و چه روانی) نزند. او باید ضمن اشاره به مشکل درصدد حل وضعیت حاکم بر کلاس باشد. بد و بیراه گفتن، حمله به شخصیت بچه ها، سر و صدا راه انداختن و رفتارهای تکانشی - هیجانی محض، هیچگاه نمی تواند کلید برتری معلم در کلاس درس باشد.

یکی از استرس ها و اضطراب های حرفه ای معلمان، اداره و کنترل کلاس و داشتن رابطه ی پویا و فعال با دانش آموزان است. در مواردی بعضی از دانش آموزان می توانند به تنهایی مشکلاتی برای معلمان شان به وجود آورند که حتی باتجربه ترین معلمان هم از کنترل و اداره آن ناتوانند. گاهی حضور یک دانش آموز خاطی و اخلاقلگر می تواند تاثیر زیادی روی عملکرد آموزگار بر تک تک دانش آموزان گذارد. همان طور که نمی توانیم عکس العمل ها و رفتارهای معلمان را بدون در نظر گرفتن رفتار دانش آموزان تبیین کنیم، همان طور هم نمی توانیم رفتار دانش آموزان را بدون در نظر گرفتن رفتار معلمان درک کنیم. معلمانی که برای کنترل کلاس دست به تهدید و ارباب دانش آموزان می زنند،

گاهی متوجه می شوند بچه ها آنها را به عملی کردن این تهدیدها ترغیب می کنند تا بتوانند موقعیت شغلی آنها را به مخاطره اندازند. درحالی که از این گروه از معلمان باید پرسید؛ «آیا واقعاً خواستار رابطه ای رعب انگیز بین خود و دانش آموزان هستند و آیا تنها با ترساندن بچه ها می توانند آنها را به درس خواندن تشویق کنند؟»

دانش آموزان زمانی که معلمشان عصبانی است، به رفتار او و آنچه او می گوید، خوب توجه دارند. گاهی بدخوبی و رفتار تند معلم، اشارات و حرکات او موجب رنجش، احساس خواری و سرافکندگی دانش آموزان و به دنبال آن نادیده گرفتن اصول اولیه بهداشت روانی کلاس می شود. دانش آموزان به معلمان شان وابسته اند. اگر معلمان نسبت به بچه ها از خود احترام نشان دهند و به عزت نفس و حس ارزشمندی آنها لطمه نزنند، طبیعی است که بچه ها نیز کمتر دست به مقاومت، خودسری و بدرفتاری خواهند زد. رفتارهای مودبانه و حرفه یی معلم می تواند مانع از تخلف های انضباطی دانش آموزان شود. اگر معلم اجازه دهد بچه های کلاس به سادگی او را خشمناک و عصبانی کنند، خیلی زود کنترل و تسلط خود را بر کلاس از دست خواهد داد.

• تشویق های معلم

تشویق باید تایید کننده عمل دانش آموز باشد نه وجود و شخصیت او؛ زیرا کودک یا نوجوان تصور می کند اگر آن خصوصیت و ویژگی را نداشته باشد، دیگر مورد ارزش و احترام نیست. برای مثال، زمانی که دانش آموز از درسی نمره عالی و خوبی می گیرد، اگر او را به دلیل نمره اش تشویق کنند، او فکر خواهد کرد که اگر بار دوم نمره پایینی بگیرد، دیگر مورد لطف و تمجید کسی واقع نخواهد شد، در حالی که اگر او را برای تلاش و کوششی که به خرج داده است، مورد تشویق قرار دهند، او سعی می کند با تلاشی بیشتر بار دیگر هم نمره رضایت بخشی بگیرد. در حقیقت تشویقی که شخصیت او را ارزیابی نمی کند، احساس امنیت، آرامش و انگیزه بیشتر در او ایجاد می کند.

رفتارهای شایسته و مطلوب دانش آموزان را همواره مدنظر داشته باشید، زیرا رفتارهای آینده آنان را به شدت تحت تاثیر قرار می دهد. در بعضی شرایط شناخت رفتارهای خوب و پسندیده دانش آموزان موجب کاهش رفتارهای نامطلوب و نامناسب آنها می شود. به هر اندازه که نکات مثبت و ارزشمند اخلاقی - آموزشی دانش آموزان بیشتر مد نظر قرار گیرد، به همان اندازه نیز انگیزه تلاش و پیشرفت در آنها پایدارتر خواهد شد.

تشویق نه تنها وسیله یی است که دانش آموز را با رغبت و تمایل به تلاش و پویایی وامی دارد، بلکه موجب تایید و تکرار رفتارهای مطلوب آنان نیز می شود. دانش آموزان زمانی می توانند توانمندی های خود را ارتقا دهند که با استفاده از حمایت های مثبت و داشتن روابط کیفی بالا با مربیان و معلمان شان بتوانند احساس شایستگی و کارآمدی را در خود پرورش دهند.

• تنبیه های معلم

در کلاسی که نظم و مقررات حاکم باشد، تنبیه و طرد دانش آموز جایی نخواهد داشت. خشونت با دانش آموز هدف و فرآیند یادگیری را مختل می کند. ارزش ها و مفاهیم اخلاقی گوناگون مثل احترام، مسوولیت پذیری، رعایت حقوق دیگران و... را نمی توان به طور مستقیم به دانش آموزان آموخت، بلکه باید آنها را در موقعیت های عینی و واقعی به بچه ها یاد داد. تهدید و ارباب کودکان (و نوجوانان) نه تنها مانع از بدرفتاری آنها نمی شود، بلکه تنها زمینه یی برای مخفی کاری او ایجاد می کند. از طرف دیگر، وقتی دانش آموز به دلیل رفتار نامناسبش با شدت عمل روبه رو می شود، کمتر به رفتار خود و خطایش فکر می کند و بیشتر متوجه نحوه خشم و عصبانیت آموزگار می شود.

هنگامی که از دانش آموزی می پرسند؛ «چرا سر کلاس بدرفتاری می کنی؟» او پاسخ می دهد؛ «معلم ما اصلاً بداخلاق است.» از آنجایی که کودکان هنوز به خصیصه خودمحوری خود پایبندند، هیچ گاه خود را مورد سوال قرار نمی دهند، بلکه رفتار و واکنش آموزگارش را علت اصلی اختلاف معرفی می کنند. از این رو بهتر است برای تغییر رفتارهای منفی دانش آموزان، رفتارهای مثبت و سازنده آنان تشویق و تقویت شود. با به کار بردن این شیوه، رفتارهای نامناسب بچه ها به تدریج کاهش می یابد و رفتارهای مطلوب جایگزین آنها می شود. برای برقراری نظم و انضباط آگاهانه در کلاس و اجرای مقررات، بهترین شیوه حمایت، تشویق، توجه، بردباری و تمرکز بر رفتارهای پسندیده دانش آموزان است.

معلمان باید پیش از آغاز سال تحصیلی برای برقراری نظم و انضباط در کلاس شان، مقررات و قوانین ساده و شفافی تدوین کنند تا بدین وسیله دانش آموزان را با خواسته ها، انتظارات و اهداف خود آشنا سازند. زمانی که کلاسی به نحو مطلوب اداره و مدیریت شود، شرایطی به وجود می آید که دانش آموزان مشکلات انضباطی کمتری داشته باشند. داشتن روابطی منفی با شاگردان موجب می شود آنها اصول انضباطی کلاس را مستبدانه و خشک بدانند و برای اجرای آنها از خود مقاومت نشان دهند، در حالی که داشتن روابطی مثبت به آنها کمک می کند تا هدف اصلی از انضباط را سازندگی و پیشرفت در کار بدانند (رگ، ۱۳۸۲). تادیب دانش آموز باید با خونسردی انجام شود تا دانش آموز را متوجه رفتار اشتباهش کند. رفتار صحیح و شایسته آموزگار، آهنگ صدا، ثبات و عدالت او می تواند بهترین الگوی تربیتی دانش آموزان باشد. یکی از روش های کنترل هیجانات منفی دانش آموزان در کلاس، تماس ها و ارتباطات چشمی، نگاه های اجمالی، خیره شدن و روش های غیرکلامی آموزگار است. از این طریق می توان خیلی ساده و راحت رفتار خلاف کودک (یا نوجوان) را بدون اینکه مزاحمت و اغتشاشی برای بقیه دانش آموزان کلاس ایجاد شود، متوقف کرد. در حقیقت، هدف از پرورش کودکان و نوجوانان باید تغییر رفتار های آنان در جهت اعتلای توانایی ها، استعدادها و ویژگی های مثبت و سازنده آنان باشد.

تأثیر وضعیت ظاهری معلم بر فراگیران

آنچه در فرایند تعلیم و تربیت به متعلم انتقال مییابد تنها معلومات و مهارتهای معلّم نیست بلکه تمام صفات، خلیقات، حالات نفسانی و رفتار ظاهری او نیز به شاگردان منتقل می شود. رابطه دانش آموز با معلّم یک رابطه باطنی و معنوی است دانش آموز و یا دانشجو معلّم را شخصیتی محترم و ممتاز میداند که او را در بزرگ شدن و به استقلال و آزادی رسیدن و به عضویت رسمی جامعه در آمدن، کمک و مساعدت می نماید.

با نفوذترین و محبوب ترین فردی که می تواند در این مرحله حساس دانش آموزان را یاری کند معلّم است به همین جهت دانش آموزان و یا دانشجویان معلّم و استاد خود را به عنوان یک الگو و اسوه می پذیرند و از رفتار و گفتار و اخلاق خوب یا بد او سرمشق می گیرند و خود را با وی همسان و همانند می سازند. همچنین دانش آموزان همه اعمال و رفتار معلمان و مدیر و حتی سرایدار مدرسه را زیر نظر دارند و از آن ها درس می گیرند دانش آموزان از طرز برخورد و تعامل معلمان با مدیر، معلمان با یکدیگر، معلمان با خدمتکاران مدرسه و معلمان با دانش آموزان درس میگیرند. از اخلاق و رفتار معلم، از طرز اداره کلاس، از رعایت عدل و انصاف در نمره دادن، از وقت شناسی و رعایت نظم، از دلسوزی و مهربانی، از خوشرویی و فروتنی، از دینداری و التزام به ضوابط شرعی، از اخلاق خوش و ادب او، از خیر خواهی و نوع دوستی معلّم درس هامی آموزند همچنین از اخلاق و رفتار و کردار او متأثر میشوند و خود را با او همسان می سازند.

دکتر هایم گینانت، وقتی معلّم جوانی بوده به این مطالب اشاره میکند: من به نتیجه خوف انگیزی رسیده ام، من عامل تصمیم گیرنده در کلاس هستم و این برخورد شخصی من است که جوّ خاصی پدید می آورد. من به عنوان یک معلّم دارای قدرت شگرفی هستم و می توانم زندگی یک کودک را تیره و تاریا پر از سرور سازم. در تمام موقعیتهای این پاسخ من است که اوج یافتن یا فرونشستن یک بحران و انسان شدن و یا وحشی شدن یک کودک را معلّم تعیین میکند. بررسی های علمی نیز نشان می دهد که ۳۳ درصد کودکان در هفت سال دوم زندگی دوست دارند همانند معلّم خود باشند. از این رو اگر معلمان، دانش آموزان را به رفتارها، صفات و نگرش هایی خاص دعوت کنند ولی خود در عمل به آن ها پایبند نباشند آموزشهای شفاهی آنان نیز تأثیر نخواهد گذاشت.

در این جا توجه معلمان و اساتید محترم را به چند نکته مهم جلب می کنیم:

۱. دانش آموزان و دانشجویان، معلمان و اساتیدی را الگوی خود قرار می دهند که مقبول و مورد اعتماد آنان باشند. مقبولیت و اعتماد حاصل دو ویژگی است، نخست توانایی علمی قابل قبول به گونهای که بتواند به خوبی از عهده تدریس، درس خود برآید و به پرسشهای نوآموزان پاسخ قانع کنندهای بدهد و دوم این که رفتار و گفتارش با یکدیگر هماهنگ و منطبق باشد، به عبارت دیگر نمونههای قابل قبول از یک فردمومن را معرفی کند، بنابراین لازم است معلمان و اساتید، برای ایفای نقش الگوی خود این دو ویژگی را حداقل کسب کنند.

۲. محبوبیت اساتید، معلمان و مربیان، نقشی قاطع و سرنوشت ساز، در تأثیر گذاری آنان بر رفتارهای دانش آموزان یا دانشجویان دارد.

۳. رفتار الگو در صورتی برای دانش آموزان قابل استفاده است که روشن و قابل فهم باشد؛ بنابراین، در مواردی که رفتاری از الگویی بیان می شود یا معلّم خود رفتاری انجام میدهد که برای دانش آموزان و دانشجویان روشن نیست و یا ممکن است فهم نادرستی از آن داشته باشد، لازم است معلمان و اساتید محترم رفتار مذکور را برای دانش آموختگان توضیح دهند تا دانش آموزان و یا دانش جویان دچار شک و تردید، سردرگمی نشوند.

تکنیک های مدیریت کلاس درس^۱

مدیریت کلاس چالشی است که تمام معلمان با آن مواجه می شوند و تصمیمات و اقداماتی که معلمان در این حیطه انتخاب می کنند به شدت تأثیرگذار هستند.

مدیریت کلاس چالشی است که تمام معلمان با آن مواجه می شوند و تصمیمات و اقداماتی که معلمان در این حیطه انتخاب می کنند به شدت تأثیرگذار هستند. در این مطلب، ما جنبه های مختلف مدیریت کلاس و اهمیت تدوین یک برنامه قبل از آغاز نیمسال تحصیلی را مورد بحث قرار خواهیم داد.

مدیریت یک کلاس

هر معلمی وقتی به بحث مدیریت کلاس می رسد با چالش مواجه می شود. تصمیماتی که معلمان در این حیطه می گیرند و انجام می دهند می توانند باعث ایجاد یک سازندگی مسالمت آمیز و یا یک آشوب کامل شوند.

اقدامات و نگرش های معلم در طول اولین جلسات کلاسی، جو کلاس در باقی ترم را مشخص خواهند کرد. بخاطر اهمیت این موضوع کارآمدترین معلمان، یک برنامه مدیریت کلاسی را قبل از آغاز اولین جلسه طرح ریزی می کنند.

¹ - Classroom management techniques

تصویر شماره ۲- نمایی از کلاس درس و محیط آموزشی

اگرچه برخی از تکنیک های مدیریت بسته به سطح تحصیلی و دانش آموزان تغییر می کنند، اما بسیاری از راهبردهای زیربنایی و اساسی مدیریت کلاس تغییری نمی کنند. راهبردهایی که در این مطلب مورد بحث قرار می دهیم شامل:

۱- قوانین،

۲- محیط یادگیری،

۳- اشتیاق دانش آموزان

۴- روابط دانش آموز-معلم می شوند.

۱- قوانین

برای اکثر معلمان، مبنای مدیریت یک کلاس، مجموعه ای از قوانین و پیامدهای روشن هستند. معلمان نیاز دارند که قوانین رفتاری عمومی را وضع کنند تا اطمینان یابند کلاس بصورت روان و بدون مشکل اداره خواهد شد.

تصور کنید که شما معلم تاریخ کلاس پنجم هستید. چه قوانینی تعیین خواهید کرد؟ قوانینی که مورد نیاز در هر کلاس متفاوت هستند و اکثر معلمان موافق هستند که دانش آموزان باید در تدوین این قوانین نقش داشته باشند. راهبرد کلی این است که یک نظر جامع درمورد اینکه به چه قوانینی نیاز است داشته باشید و سپس دانش آموزان را در تدوین این قوانین و تعیین عواقب شکستن این قوانین مشارکت دهید. وقتی دانش آموزان در یک موضوع نقش داشته باشند و نظرات خود را بیان کنند، نسبت به تصمیماتی که در کلاس گرفته شده احساس مالکیت پیدا کرده و انگیزه بیشتری برای پیروی از قوانین خواهند داشت.

برای مثال، می توانید در کلاس خود یک سری فعالیت روزمره را تعیین کنید که در آن همیشه برنامه روز را برروی تخته می نویسید و کنار آن نیز راهنمایی هایی برای یک فعالیت اضافی را می نویسید تا اگر کارهای کلاس زودتر توسط دانش آموزان تمام شد به آنها بپردازید.

اگر دانش آموزان بدانند که چه کارهایی باید انجام بدهند و قادر باشند که کارهای بعدی را پیش بینی کنند، احساس شایستگی به آنها دست می دهد که هم به یادگیری آنها کمک می کند و هم باعث ایجاد یک محیط یادگیری مثبت می شود.

۲- محیط یادگیری

تصویر شماره ۳- نمایی از کلاس درس و محیط یادگیری

محیط یادگیری تاثیر زیادی بر دانش آموزان و یادگیری آنها می گذارد و بنابراین یک بخش بسیار مهم از مدیریت کلاس را تشکیل می دهد.

محیط یادگیری شامل محیط فیزیکی و همچنین محیط اجتماعی یا هیجانی در داخل کلاس می شود. معلمین می خواهند که تمام دانش آموزان احساس انگیزه کنند، به چالش کشیده شوند، مورد حمایت قرار بگیرند و از نظر فیزیکی احساس راحتی داشته باشند. راهبردهای مدیریتی صحیح باعث می شود یک محیط یادگیری مثبت خلق شود که سازندگی و احترام موجود در کلاس را ارتقاء می دهد.

محیط فیزیکی شامل جنبه های فیزیکی نظیر چینش میزها، تزئینات، نورپردازی، دما و غیره می شود. محیط فیزیکی چگونگی کارکرد کلاس را شکل خواهد داد.

بازهم تصور کنید که در یک کلاس تدریس می کنید. میزها را چطور می چینید و تزئینات کلاس چطور خواهد بود؟ هر جنبه فیزیکی می تواند بر یادگیری، خلاقیت و همچنین توانایی تمرکز کردن و حفظ توجه تاثیر داشته باشد.

مهم است که فضای کلاس جذاب باشد، نور کافی داشته باشد، راحت و در نهایت پاکیزه باشد.

وقتی دانش آموزان وارد کلاس می شوند، اغلب، محیط یادگیری اولین تاثیر را روی آنها می گذارد و رویکرد معلم به مدیریت آموزش ها و یادگیری را به آنها منتقل می کند؛ مثلاً، اگر شما در کلاس تاریخ میزهای کلاس را طوری بچینید که بصورت گروه بندی شده و روبه روی همدیگر قرار بگیرند، این کار باعث ارتقاء تعامل در کلاس شده و نشان می دهد که همکاری و مشارکت برای شما (یعنی معلم) ارزشمند است.

وقتی دانش آموزان هرروز وارد یک کلاس درس می شوند، نیاز دارند که احساس مالکیت نسبت به آن کلاس داشته باشند.

کارهای عملی و پروژه های آنها باید در معرض دید باشد و به نمایش درآیند، چراکه هرچه دانش آموزان بیشتر کارهای خودشان را در کلاس ببینند، بیشتر احساس ارزشمندی می کنند. آنها همچنین باید اطمینان داشته باشند که کجا می توانند چیزهایی که نیاز دارند را پیدا کنند؛ مثلاً وسایل مورد نیاز یا محلی برای تحویل دادن تکالیف.

پس از محیط فیزیکی، محیط یادگیری نیز شامل جنبه های اجتماعی و هیجانی موجود در کلاس می شود.

این یعنی احساسی که کلاس درس به دانش آموزان منتقل می کند. دانش آموزان در محیط هایی رشد می کنند که احساس اطمینان و احترام به آنها منتقل می کنند و فضایی از هدفمندی و اطمینان در یادگیری در آنها وجود داشته باشد.

قطعا این همیشه یک تکلیف ساده برای معلمان نخواهد بود، اما راهبردهای بسیاری وجود دارد که کمک می کنند چنین محیطی را خلق کنید. یک راهبرد این است که روابط مثبتی بین دانش آموزان و معلم ایجاد و حفظ شود که بعدا در همین مقاله آنرا مورد بحث قرار خواهیم داد.

یک راهبرد دیگر این است که یک فرصتی را به دانش آموزان بدهید تا دیدگاه و ایده های سازنده خود را بیان کنند. ما قبلا درمورد وارد کردن دانش آموزان در تدوین قوانین، پیامدها و کارهای روزمره صحبت کردیم و باید بدانید که همین راهبرد به خلق یک محیط یادگیری مثبت کمک شایانی می کند. این کار دانش آموزان را درگیر کرده و آنها را بر موضوع درسی متمرکز می کند.

بهبودفرایند آموزشی در کلاس درس مدارس ومراکزآموزشی

بهسازی مدارس وبهبودفرایند آموزشی در کلاس درس مدارس ومراکزآموزشی یک نوآوری سیستماتیک در مدیریت دانش می باشد. برای افزایش اثربخشی مدارس ومراکزآموزشی، معلمان باید در تعیین استانداردها و اهداف برنامه درسی و امور اجرایی به مدیران کمک نمایند. در این راستا معلمان نیاز به تشویق،حمایت و تفهیم در خصوص اهمیت انتشار دانش حرفه ای خود دارند. آنها نسبت به دانش آموزان، معلمان دیگر و جامعه بیرون از مدرسه متعهد و مسئول می باشند. بهسازی مدارس برخی اوقات بعنوان یک تغییر از بالا به پایین در نظر گرفته می شوند که این تغییرات از طریق اقدامات مدیریت ارشد صورت خواهد پذیرفت. فعالیتهای بهسازی مدارس ممکن است یک رویا برای اداره بهتر و موثرتر کلاس های درس و استفاده از دانش بوده که نتیجه آن تغییر در الگوهای تدریس و یادگیری باشد. متأسفانه این تحولات در مدارس به ندرت به دنبال تطبیق مدارس با دانش های جدید در حوزه های تخصصی آموزش و یادگیری و یا اثرات جنبی که تسهیل کننده این سازگاری ها شوند، خواهند بود (چشمگان زاده وهمکاران،۱۳۹۷).

محیط های موثر بر یادگیری

محیط، بستری برای شکل گیری بسیاری از ویژگیهای رفتاری است. به بیانی دیگر بسیاری از عواطف، عادات، سلاقی و حتی طرز نگرش ها و نشست و برخاست ها به گونه ای شگرف از محیط تأثیر میپذیرد. به همین خاطر است که بسیاری از صاحب نظران، محیط را دانشگاهی نامیده اند که هر فرد با توجه به زمینه ها و استعدادهای خویش میتواند از آن بیاموزد و در معرض تأثیرات آن قرار گیرد، دانشگاهی که هیچ گاه فرد از آن فارغ التحصیل نمیشود. در یک تقسیم بندی کلی میتوان درحال حاضر چهار محیط را در یادگیری مؤثر دانست:

۱- **مدرسه**: مدرسه رسمی ترین نهاد آموزشی و پرورشی در سنین کودکی و نوجوانی است.

۲- **خانواده**: از سپیده دم تاریخ بشر تاکنون، خانواده به عنوان یک نهاد اساسی در نگهداری و تربیت فرزندان، نقش منحصر به فردی ایفا نموده است.

۳- **اجتماع**: اجتماع نظام پیچیده های است که این امکان را فراهم میآورد تا افراد تحت تأثیر عوامل مختلف در آن به تعامل با

یکدیگر بپردازند.

۴- **رسانه های جمعی و اینترنت**: رسانه های جمعی و اینترنت را میتوان ابزارهای آموزشی مدرن نامید که به تنهایی میتوانند

تعاملات موجود در هر یک از محیط های سه گانه قبلی را تحت الشعاع قرار داده و حتی تأثیرات آموزشی آنها را ناچیز نموده

یا آن را خنثی نمایند.

فراگیران و دانش آموزان پس از محیط مسکونی خود بیشترین ساعات روز را در واحدهای آموزشی می گذرانند. با توجه به نقش اساسی آموزش در فرآیند شکل دهی به فرهنگ جامعه لازم است علاوه بر اهمیت دادن به فرآیند آموزش به ایجاد محیط مطلوب

که شوق و انگیزه را نسبت به فرآیند یاد دهی-یادگیری در دانش آموزان ایجاد کند توجه کافی و وافی داشت. (تقیه، ۱۳۹).

۳- اشتیاق دانش آموز

تصویر شماره ۴- نمایی از کلاس درس و اشتیاق دانش آموزان

یکی از بزرگترین چالش های مدیریت کلاس این است که دانش آموزان را درگیر و با انگیزه نگه داریم.

برای اینکه دانش آموزان بتوانند یک یادگیری فعال داشته باشند، باید آنها را کاملاً درگیر و مشتاق کنیم و آنها را در کل فرایند یادگیری مشارکت دهیم.

اشتیاق دانش آموزان فقط به معنای نگه داشتن توجه آنها نیست. اگر شما بطور موفقیت آمیز دانش آموزان خود را درگیر یا مشتاق سازید، این یعنی آنها بر یادگیری متمرکز خواهند بود. آنها واقعا به مواد درسی علاقه پیدا می کنند و درک کردن دروس و به کار بردن آن در زندگی خودشان، یک احساس غرور را به آنها می دهد.

به نمایش گذاشتن کارهای کلاسی به دانش آموزان کمک می کند که احساس ارزشمندی پیدا کنند .

مطمئناً، اگر یکی از دانش آموزان از شما بپرسد "چرا نیاز دارم که این را بدانم؟ چه موقع می توانم از آن در زندگی واقعی استفاده کنم؟" غافلگیر نخواهید شد. حتی ممکن است در برخی کلاس ها خودتان هم همین را از معلمانان پرسیده باشید. این به این دلیل است که زمانی ما بیشترین انگیزه را برای یادگیری پیدا می کنیم که موضوع مورد نظر یک هدف روشن دارد و در زندگی ما به درد می خورد.

در نتیجه، یک روش برای ایجاد اشتیاق و درگیر کردن دانش آموزان این است که از فعالیت های اصیل استفاده کنیم؛

فعالیت های اصیل فعالیت هایی هستند که با آنچه دانش آموزان در دنیای خارج از مدرسه با آن مواجه می شوند مشابه هستند .

یک فعالیت اصلی که در کلاس های تاریخ به کرار مورد استفاده قرار می گیرد، تحقیق سلسله شناسی است. اگر از دانش آموزان بخواهید که درمورد شجره نامه خانوادگی خودشان تحقیق کرده و آنرا تکمیل کنند، این کار باعث می شود آنها درک کنند که حقایق خشک تاریخی چه تاثیری بر خانواده های آنها و درنهایت بر خودشان گذاشته اند.

یک روش دیگر برای مشتاق کردن دانش آموزان و تناسب دادن به مواد درسی این است که چیزهایی را کشف کنیم که دانش آموزان به آنها علاقه دارند، مثلا سریال های تلویزیونی، موسیقی و غیره و سپس از همان موارد مورد علاقه دانش آموزان در تدریس محتوای درسی استفاده کنیم.

این یک فعالیت سرگرم کننده است که دانش آموزان لذت زیادی از آن خواهند برد، زیرا مواردی از زندگی خارج از کلاس دانش آموزان وارد این فعالیت شده است. شما باید مواد یادگیری را تا جای امکان به زندگی شخصی دانش آموزان وصل کنید.

۴- روابط بین دانش آموز و معلم

تصویر شماره ۵- نمایی از کلاس درس و روابط بین دانش آموزان و معلم

آخرین راهبرد برای مدیریت کلاس که در این درس مورد بحث قرار می دهیم، ارتباط بین دانش آموزان و معلمان است.

یک بار دیگر کلاس درس خود را تصور کنید. در اولین روز کلاس، وقتی دانش آموزان وارد کلاس می شوند چه کاری انجام می دهید؟ آیا در کنار درب کلاس به آنها خوشامدگویی کرده و به آنها دست می دهید؟ این کار یک ایده عالی است، چراکه به دانش آموزانتان این احساس را منتقل می کند که شما به آنها علاقه دارید و به تک تک آنها احترام می گذارید.

وقتی دانش آموزان یک ارتباط مثبت با معلم خود داشته باشند، از نظر هیجانی و عقلانی تمرکز و درگیری بیشتری روی کلاس خواهند داشت. همچنین این کار باعث می شود که بدرفتاری و ایجاد تعارض کمتر شود، علاوه بر این، آنها لذت بیشتری را از حضور در کلاس خواهند برد.

پس شما چطور ارتباط مثبت خود را ایجاد می کنید؟

به نظر روشن می آید، اما اولین چیزی که به ایجاد یک رابطه مثبت کمک می کند این است که سعی کنید دانش آموزان را بشناسید.

جدای از به خاطر سپردن نام های دانش آموزان، به یاد سپردن جزئیاتی درمورد آنها به دانش آموزان نشان می دهد که شما به آنها اهمیت می دهید. ارتباط برقرار کردن و تعامل داشتن با دانش آموزان درطول کلاس نیز یک ضرورت حیاتی است. زمانی دانش آموزان سخت تر و هوشمندانه تر کار می کنند که بدانند یادگیری آنها برای معلم مهم است. وقتی دانش آموزان احساس ارزشمندی و احترام کنند، علاقه آنها به یادگیری بسیار فراتر از مواد درسی که ما تدریس می کنیم خواهد رفت.

راهبردهای مدیریت موفق کلاس^۱

حضور به موقع: علت بسیاری از مشکلات کلاس، دیر رسیدن معلم به کلاس یا آماده کردن ابزار و وسائل بعد از استقرار دانش آموزان در کلاس است.

نحوه ورود معلم در هر جلسه به کلاس هم مهم است بولمر می گوید: بیشتر قضاوت افراد (فراگیران) متأثر از اولین برخوردها است (عباسی و همکاران، ۱۳۹۳).

اگر معلم باانگیزه، بانشاط و صمیمانه وارد کلاس شود اثر مثبت روانی بر فراگیران خواهد داشت اما اگر با حالت کسلی و خستگی وارد شود قطعاً "این اثر منفی خواهد بود. (عباسی و همکاران، ۱۳۹۳).

آمادگی کامل: منظور از آمادگی کامل تنها در امور مهم مثل آمادگی در موضوع درس نیست، بلکه به امور جزئی هم مانند ابزار و وسائل نظر دارد.

استقرار سریع کلاس برای شروع: همین که معلم و دانش آموزان در کلاس حاضر شوند درس باید سریعاً طبق برنامه آغاز شود.

تاکید بر همکاری کلاس: باید قیل از شروع کار همکاری کامل از سوی همه وجود داشته باشد. یکی از راه های جلب توجه صدا کردن نام دانش آموزان است.

استفاده قاطع و موثر از صدا: وسیله ارتباطی میان معلم و دانش آموز صداست. این وسیله باید برای برقراری ارتباط، روشن و واضح به کار رود.

هشیاری نسبت به وقایع کلاس: معلمین موفق این احساس را در کلاس ایجاد می کنند که در پشت سر هم چشم دارند.

تجزیه و تحلیل وقایع کلاس: معلم دلایل پنهان رفتار دانش آموزان را هم بشناسد.

داشتن فنون و روش شناخته شده برای مقابله با بحران ها: موقعیت های بسیاری وجود دارند که بحران های کوچکی ایجاد می کنند و اگر دانش آموزان و معلم هر دو آمادگی داشته و به درستی بدانند چه کاری باید انجام شود می توان این وقایع را به سادگی و بدون تهدید کنترل کلاس رفع کرد.

بذل توجه مناسب معلم: تحلیلی از تعامل کلاسی نشان می دهد که معلمین مقدار نامتناسبی از وقت خود را صرف افراد یا گروه های خاص می کنند؛ مثلاً با بچه های باهوشتر دوست تر هستند. معلم با زمان بندی مناسب می تواند رهنمودهای مناسبی به تک تک بچه ها بدهد و کمک کند تا احساس کنند که او مراقب کار آن ها و پیشرفتشان است.

¹ - Successful Class Management Strategies

پرهیز از مقایسه: مقایسه یعنی اینکه به برخی از شاگردان گفته شود که عملکرد آن‌ها در حد معیارهای دیگران نیست. این کار نه تنها باعث می‌شود که افراد مورد مقایسه نسبت به معلم دشمنی و رنجش پیدا کنند، بلکه باعث تقسیم کلاس نیز می‌شود.

اطمینان از وفای به عهد: اگر معلم قول دهد که به نحوی به یک دانش آموز کمک کند یا کار خاصی را برای کلاس انجام دهد این قول باید قابل اجرا بوده و به آن عمل شود.

سریع نمره دادن: کاری که به سرعت نمره داده شود و به شاگرد پس داده شود نه تنها به یادگیری آن‌ها کمک می‌کند، بلکه به معلم نیز در یادداشت پیشرفت و به رفع اشکالات کمک می‌کند.

استفاده خوب از سوال‌ها: سوالات مقدماتی و متنوع معلم باعث حفظ علاقه شاگردان شده و به تمرکز حواس و توجه آن‌ها نسبت به معلم کمک می‌کند.

فراهم آوردن موقعیت‌های مناسب برای فعالیت‌های تجربی: صحبت کردن معلم در ارائه بخشی از درس نباید بیش از یک دقیقه تا یک دقیقه و نیم به ازای هر سال از سن دانش آموزان وقت بگیرد (بسته به توانایی کلاس) همین که این مدت به سر آید باید به شاگردان فرصتی برای کار عملی داده شود.

هر جا کار عملی وجود دارد وظایف عادی کلاس را به دانش آموزان بسپارید: دانش آموزان خیلی دوست دارند وظایفی را که در کلاس به آن‌ها واگذار می‌شود انجام دهند. این کار بیانگر اعتماد معلم به آن‌ها و جایگاه ایشان به عنوان اعضای با ارزش کلاس می‌باشد.

برقراری نظم و ترتیب فیزیکی قابل استفاده در کلاس: معلم باید قبل از شروع کلاس نحوه قرار گرفتن اشیاء را مشاهده کند و مطمئن شود که همه چیز مرتب است.

چاره جویی برای مشکلات دانش آموزان: اداره خوب کلاس باید فرصت‌هایی را برای طرح مشکلات دانش آموزان فراهم کند تا در آن دانش آموزان احساس کنند که معلم برای دیدگاه آن‌ها ارزش قائل است.

به پایان رساندن درس با موفقیت: علاوه بر اینکه معلم در پایان کلاس باید زمان کافی به دانش آموزان بدهد تا اشکالات خود را رفع کنند و راهنمایی‌ها و کارهای لازم را به آن‌ها ارائه دهد، جدا شدن از کلاس با واژه‌ها یا رفتارهای دوستانه هم اهمیت دارد. ترک خوشایند کلاس درس دارای این فایده است که به دانش آموز متذکر می‌شود که علی‌رغم همه مشکلاتی که در طی کلاس وجود دارد، معلم چندان ناراحت نیست و این روش مفیدی برای ابراز این نکته به دانش آموزان مشکل‌دار است که رفتار آن‌ها تأثیر چندانی نداشته است.

نتیجه‌گیری

معلمان با توجه به نگرش، دانش، بینش و تصوراتشان از تعلیم و تربیت، روشها، اهداف آموزشی، ساختار سازمان، اقتدار و مفهوم مدیریت، به کلاس درس به گونه‌ای خاص نگاه می‌کنند. به طور کلی مدیریت کلاس درس با توجه به نظریات کلاسیک، روابط انسانی و یا سیستمی انجام می‌شود. بعضی از معلمان کلاس را یک ساختار رسمی با سلسله مراتب اقتدار در نظر می‌گیرند. این معلمان بر رعایت قواعد و مقررات، نظم و انضباط دقیق، استفاده از قدرت رسمی و انتقال مطالب درسی تأکید می‌کنند. معلمان معتقد به روابط انسانی، کلاس درس را یک گروه اجتماعی تلقی می‌کنند و بر روابط دوستانه، صادقانه و صمیمی تأکید می‌کنند و بیشتر از قدرت شخصی یعنی تخصص، جذابیت و مرجعیت استفاده می‌کنند. معلمان معتقد به دیدگاه سیستمی کلاس را یک سیستم باز در نظر می‌گیرند که در کنش و واکنش با محیط بیرونی است. این گونه معلمان به ساختار رسمی و سازمان غیر رسمی هر دو توجه دارند. از انواع اقتدار با توجه به شرایط

و اقتضای موقعیت استفاده می کنند. این معلمان کلاس درس را یک سیستم باز در نظر می گیرند و بر ایجاد ارتباط با اولیای دانش آموزان و درگیر نمودن آنها در تعلیم و تربیت فرزندانشان تأکید می کنند. هر کلاس درسی در اثر تعاملات معلم و شاگرد، شاگردان با یکدیگر، شیوه ی طراحی و سازماندهی، شیوه های نظارت و کنترل و رهبری و ارزشیابی، وضعیت و شرایط خاصی را به خود می گیرد که اصطلاحاً به آن جو سازمانی یا شخصیت کلاس درس می گویند. جو یادگیری در هر کلاسی ناشی از ادراک گروهی دانش آموزان و معلم است. این جو بر نگرشها و رفتار دانش آموزان و معلم تأثیر می گذارد. معلمان برای رابطه ی مثبت با دانش آموزان نیاز به تلاش و محرک دارند. معلمی که انتظارش روشن و با دانش آموزان مهربان بوده و رابطه ای متقابل توأم با احترام با آنها دارد، در حال رهبری و مدیریت صحیح دانش آموزان است. مهربانی و توجه معلم نسبت به دانش آموزان باعث می شود که دانش آموزان انتظارات مربوط به رفتارهای متناسب از خود نشان دهند. معلمان در کلاس درس نیازی به سرد بودن و جدایی از دانش آموزان ندارد. رابطه ای مؤثر همراه با حسن تفاهم با دانش آموزان فضایی مثبت و مطلوب از کلاس درس را فراهم خواهد آورد؛ و در نهایت در سایه مدیریت صحیح کلاس و ارتباط مؤثر با کلاس نه تنها اهداف آموزشی تحقق خواهد یافت بلکه فراگیر برای ورود به جامعه بزرگتر از نظر مهارت های ارتباطی و اجتماعی آمادگی لازم را کسب خواهد نمود

منابع و مآخذ

- ۱- بابالویان، رضا، سعداللهی، آرش و مسعودی، مجید، (۱۳۹۴)، «مدیریت کلاس درس»، کنفرانس سراسری دانش و فناوری علوم تربیتی مطالعات اجتماعی و روانشناسی ایران، تهران: موسسه برگزار کننده همایش های توسعه محور دانش و فناوری سام ایرانیان.
- ۲- براون، سالی، (۱۳۸۲)، «راهنمای تدریس مؤثر»، ترجمه کوروش فتحی واجارگاه، تهران: آبیژ.
- ۳- بیلر، رابرت فردریک، (۱۳۷۶)، «کاربرد روانشناسی در آموزش»، ترجمه پروین کدیور، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- ۴- پرداختچی، محمد حسن، (۱۳۷۲)، «منابع اقتدار راهنمایان آموزشی»، فصل نامه مدیریت در آموزش و پرورش، سال دوم شماره ۸.
- ۵- پیریایی، حسین، (۱۳۸۳)، «بررسی راههای افزایش علاقه مندی دبیران استان لرستان با استفاده از روش های تدریس».
- ۶- تایلستون، دونواکر، (۱۳۸۶)، «آنچه هر معلم باید بداند: مدیریت کلاس و کلاس داری»، ترجمه بهمن ابراهیمی و علی اسماعیلی، تهران: شلاک.
- ۷- جویس، بروس و ویل، مارشا، (۱۳۷۶)، «الگوهای جدید تدریس»، ترجمه بهرنگی، محمد رضا، نشر تابان.
- ۸- رگ، ادوارد کنراد، (۱۳۸۲)، «مدیریت کلاس در دبستان»، ترجمه علیرضا کیامنش و کامران گنجی، تهران: رشد.
- ۹- رئوفی، حسین، (۱۳۷۷)، «مدیریت، رفتار کلاسی»، چاپ دوم، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- ۱۰- سانتراک، جان، (۱۳۸۵)، «روانشناسی تربیتی»، ترجمه مرتضی امیدیان، یزد: دانشگاه یزد.
- ۱۱- سرمد، غلامعلی، (۱۳۷۶)، «تدریس، هنر معلمی»، تهران: انتشارات اشراق.
- ۱۲- سیف، علی اکبر، (۱۳۸۷)، «تغییر رفتار و رفتار درمانی: نظریه ها و روش ها»، تهران: دوران

- ۱۳- سیف، علی اکبر، (۱۳۸۷)، «روانشناسی پرورشی نوین: روانشناسی یادگیری و آموزش»، تهران: دوران.
- ۱۴- شعبانی، حسن، (۱۳۸۲)، «مهارت های آموزش و پرورش (روشها و فنون تدریس)»، تهران: انتشارات سمت.
- ۱۵- عباسی، مصطفی. زیبری، حسن. عباسی، رضا، (۱۳۹۳). «نقش های معلم در مدیریت کلاس درس»، اولین سمپوزیوم علوم مدیریت تهران، اسفندماه ۹۳.
- ۱۶- عباسی، رضا. هاشمی فارسی، آسیه وعباسی، مصطفی. (۱۳۹۵)، «بررسی مدیریت کلاس درس معلمان با تأکید بر فنون کلاس داری آنان»، مجله رویکردهای پژوهشی در علوم اجتماعی، شماره ۶، تابستان ۹۵، ص ۸۴-۹۲.
- ۱۷- علی نژاد، سهراب. عباسی، رضا و محمد نیا، سید یعقوب و هاشمی فارسی، آسیه. (۱۳۹۵)، «مروری بر شیوه های مدیریت کلاس درس و روش اداره آن»، دومین کنفرانس ملی راهکارهای توسعه و ترویج آموزش علوم در ایران، دانشگاه پیام نور و آموزش و پرورش گله دار، تیرماه ۹۵.
- ۱۸- فتحی آذر اسکندر، (۱۳۸۲)، «روشها و فنون تدریس»، تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
- ۱۹- قورچیان، نادر قلی، (۱۳۷۹)، «جزئیات روش تدریس»، تهران: نشر دفتر همکاری های علمی بین المللی آموزش و پرورش.
- ۲۰- لفرانسو، گای، (۱۳۸۰)، «روانشناسی برای معلمان»، ترجمه هادی فرجامی، مشهد: آستان قدس رضوی.
- ۲۱- هرگنهان، بی. آر و السون، ام. اچ.، (۱۳۸۷)، «مقدمه ای بر نظریه های یادگیری»، ترجمه علی اکبر سیف، تهران: دوران.